

GELE RIDDERZWAM *TRICHOLOMA EQUESTRE* (L. : FR.) KUMM.

Tekst – P.-J. Keizer (Nederlandse Mycologische Vereniging)

Recent gebruikte synoniemen: *Tricholoma flavovirens* (Pers. : Fr.) Lundell

Herkenning

Karakteristiek: De gele ridderzwam is een forse paddestoel met een tot meer dan 10 cm brede gele hoed (in het centrum meer bruinig tot olijfkleurig), gele plaatjes en een dikke gele steel. Hij groeit in zanderige dennenbossen.

Beschrijving: Hoed 5 -10 of nog meer cm breed, jong halfbolvormig maar al spoedig uitspreidend tot min of meer vlak, bij vochtig weer glibberig, overigens droog, oppervlak glad, helder geel van kleur, centrum wat donkerder olijfbraunig, dikwijls met zand bedekt. Plaatjes met een bochtje aan de steel aangehecht (ingebocht aangehecht), tamelijk dicht bijeen, helder geel. Steel 5-10 cm lang en 1 tot 2 cm dik, cilindrisch, droog, glad of iets vezelig, geel, aan de uiterste basis witachtig. Vlees in alle delen geel. Geur en smaak neutraal of schimmelachtig. Sporenfiguur wit.

Te verwisselen met

De narcisridderzwam *Tricholoma sulphureum* is ook geel maar is veel slanker gebouwd met een steel van meestal slechts 0,5 cm dik. Deze soort heeft een doordringende sterke onaangename geur die wordt omschreven als “stadsgas” of carbid. Tevens groeit de narcisridderzwam op andere standplaatsen, namelijk loofbossen op enigszins vruchtbare, vaak iets kalkhoudende bodem.

Biotoop

De gele ridderzwam groeit het meest in dennenbossen (grove den) op vastgelegd uiterst voedselarm stuifzand, met een dunne tot ontbrekende strooisel- en humuslaag. Veelal zijn de dennen niet ouder dan ongeveer 30 jaar, maar ook wel ouder. Vaak is hij te vinden op open plekken met een ijle mosvegetatie, bij voorbeeld met ruig haarmos *Polytrichum piliferum* of grijs kronkelsteeltje *Campylopus introflexus*. Ook groeit hij wel bij eenzame oudere dennen in stuifzanden of langs paden en karrensporen (of tankbanen) in dennenbossen. In de kustduinen groeit de gele ridderzwam ook in aangeplante bossen met zwarte den *Pinus nigra* en dan relatief vaak langs schelpenpaden.

De gele ridderzwam groeit dikwijls in gezelschap van een aantal andere, eveneens zeldzame soorten paddestoelen die aan hetzelfde biotooptype zijn gebonden. In de binnenlandse stuifzanden zijn dat onder meer de zilveren ridderzwam *Tricholoma portentosum* en de bruinwitte ridderzwam *T. albobrunneum* en in de kustduinen zijn dat onder meer de smakelijke melkzwam *Lactarius deliciosus* en melkboleet *Suillus granulatus*.

Levenswijze

De gele ridderzwam vormt ectomycorrhiza met dennen. Daarom is hij uitsluitend in de nabijheid van deze bomen te vinden. De vruchtlichamen ontwikkelen zich vaak diep in de grond, waardoor op de hoed soms een ‘bergje’ zand mee omhoog is gekomen. Op geschikte plaatsen staat deze soort dikwijls in grote aantallen.

Inventarisatie

De gele ridderzwam is gemakkelijk te herkennen. Inventarisatie gebeurt door in de periode september - november de (potentiële) groeiplaatsen drie maal langs te lopen en de vruchtlichamen te tellen.

Verspreiding in Europa

De gele ridderzwam is in Europa wijd verspreid van de Scandinavische landen tot Spanje en Italië.

Verspreiding in Nederland

De gele ridderzwam komt hoofdzakelijk voor in de pleistocene zandgebieden en in de kustduinen.

Trend

De gele ridderzwam is altijd al een vrij zeldzame soort geweest die beperkt is tot de zandgebieden in Noord-, Midden- en Zuid-Nederland en de kustduinen. Sinds 1980 is de soort sterk achteruit gegaan.

Verspreiding van de gele ridderzwam voor (cirkel) en vanaf 1980.

Bedreigingen

Aangezien de gele ridderzwam groeit op plaatsen met zeer voedselarm zand, is de soort gevoelig voor effecten van vermisting.

De gele ridderzwam verdwijnt geleidelijk uit dennenbosjes die ouder worden dan ongeveer 30 jaar, wellicht door ophoping van strooisel en humus, wat ongunstig lijkt voor deze soort. Daarom is het verouderen van dergelijke jonge bosjes een "bedreiging".

In het kader van het vergroten van de oppervlakte actief stuivend zand worden in stuifzandgebieden wel bomen en bosjes verwijderd. Dergelijke herstelmaatregelen kunnen een bedreiging vormen voor de gele ridderzwam.

Beheer

De gele ridderzwam is een van de soorten paddestoelen van zeer voedselarm milieu die te lijden hebben van vermisting van het milieu. De belangrijkste maatregel voor deze soortgroep is dus het (aanzienlijk verder) terugdringen van de stikstofdepositie.

Op bestaande groeiplaatsen in jonge dennenbosjes hoeft in eerste instantie niets te gebeuren. Bij oudere dennen is het belangrijk dat een situatie zonder strooiselophoping blijft gehandhaafd, denk aan het behoud van open padranden en dergelijke. Aanvullende maatregelen kunnen zijn: afplaggen van de strooisel plus humuslaag en verstuiving bevorderende maatregelen.

In de duinen zijn schelpenpaden door de dennenbossen belangrijk. Dat vereist dus het voortbestaan van het dennenbos zowel als de schelpenpaden.

Bij het beheren van stuifzandgebieden is het op wisselende plaatsen laten ontwikkelen van jonge dennenbosjes van enkele hectaren op stuifzandbodem zonder bodemprofiel van belang. In combinatie met de wens om open stuivend zand als habitat te bewaren, kunnen zulke bosjes op, in de tijd wisselende plaatsen, opgroeien en na ongeveer 30 jaar weer plaats maken voor open stuivend zand. Recreatie langs zulke bosjes levert geen problemen op.

Kansen

De beste kansen voor het bovenbeschreven beheer van het spontaan laten opkomen en weer door open zand vervangen van dennenbosjes liggen in de grotere stuifzandcomplexen. Ook militaire oefenterreinen op voedselarme zandbodem bieden door het gebruik met wisselende intensiteit van het terrein kansen voor de gele ridderzwam.

In de kustduinen is het met name van belang dat naaldbosbeplantingen met schelpenpaden blijven bestaan. Het kappen van dennen langs deze paden, wat helaas wel eens gebeurt, is dus voor deze soort ongunstig

Literatuur

Arnolds, E.J.M. & Veerkamp, M.T. 1999. Gids voor de paddestoelen in het meetnet. Uitg. Nederlandse Mycologische vereniging.

Gele ridderzwam *Tricholoma equestre*. Foto: Peter-Jan Keizer.

Biotoop gele ridderzwam, schraal dennenbos in de duinen. Foto: Peter-Jan Keizer.